

В статье рассмотрены психологические концепции происхождения, классификации аутических расстройств у детей, критерии психологической диагностики, а также трудности эмоционально-личностной сферы, которые усложняют эффективную адаптацию и социализацию. Также анализируются подходы к обучению, коррекции, социализации детей с аутизмом, которые разработаны и практикуются в современной культуре. Сформулированы психолого-педагогические условия организации интеграционно-инклюзивного процесса обучения таких детей.

Ключевые слова: аутические расстройства, ранний детский аутизм, синдром Каннера, синдром Аспергера, оперантное научение, имитация, коммуникативная психотерапия, групповая психотерапия.

According to the results of modern medical and psychological research, the number of children with disorders of the autism spectrum is increasing, so the problem of in-depth study and search for new forms and methods of psychological and pedagogical correction with them becomes very relevant. The article deals with the psychological concepts of origin, classification of this group of disorders, analyzes the criteria of psychodiagnosis in ASD, difficulties in the emotional and personal sphere that impede effective adaptation and socialization. Approaches to the education, correction and socialization of children with autism spectrum disorders, developed and implemented in contemporary culture, are also considered. The psychological and pedagogical conditions of the organization of the integration-inclusive process of teaching children with autism are formulated. It is noted that the criteria for diagnosis in a child with autism spectrum disorders, adopted by the World Health Organization, are qualitative disorders in the field of social interaction; qualitative violations of ability to communicate; stereotypical patterns of behavior and activities; limited interest in the environment. The leading form of work with children is psychological and pedagogical correction, which includes the identification and development of children's individual abilities, the development of speech and communication skills, as well as systematic work with parents.

Key words: autism spectrum disorders, early childhood autism, Kanner's syndrome, Asperger's syndrome, operant learning, imitation, communicative psychotherapy, group psychotherapy.

УДК 159.923:373.5.011.3-052

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)/2-100-104

Щербан Тетяна Дмитрівна,
доктор психологічних наук, професор,
Гоблик Володимир Васильович,
доктор економічних наук, професор,
Щербан Ганна Вікентіївна,
старший викладач,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

Успіх у навчальній діяльності підлітка пов'язаний не тільки із розумінням підлітка щодо вагомості сприйнятих знань, але і від його зацікавленості та вмотивованості щодо їх отримання. Вивчення мотиваційних переваг у навчанні, аналіз цілей та потреб учнів, виявлення мотивуючих та демотивуючих чинників, а також пошук найбільш дієвих методів мотиваційного впливу на зазначену категорію осіб є вельми актуальним завданням в умовах сучасної освіти. Проведено емпіричне дослідження психологічних особливостей мотивації навчання підлітків. Аналіз отриманих результатів дозволив виокремити основні психологічні особливості навчальної мотивації. Результати діагностування порівнювалися з успішністю учнів, тобто з оцінками вчителів. Виявлена пряма залежність навчальної мотивації та успішності у навчанні. Дослідження підтвердило необхідність розвитку мотиваційної сфери підлітків, з метою покращення їх навчальної успішності.

Ключові слова: мотив, мотивація, навчальний мотив, навчальна діяльність, успішність у навчальній діяльності, підліток.

Постановка проблеми. Підлітковий вік є важливим у становленні особистості. Він характеризується суперечностями та конфліктними ситуаціями. Це спричинює те, що у сучасних учнів підліткового віку часто виникають труднощі у процесі здобуття знань. Успіх у навчальній діяльності пов'язаний не тільки із розумінням підлітка щодо вагомості сприйнятих знань, але і від його зацікавленості та вмотивованості щодо їх отримання.

Специфіка підліткового віку, особливості його навчання зумовлюють важливість пошуку принципово нових підходів до учнів. Зокрема, особливого значення для оптимізації навчання підлітків сьогодні набуває вивчення навчальної мотивації, яка є підґрунтям їх особистісного становлення та розвитку. Одна, як показує практика, сучасний освітній процес не сприяє виникнення у дітей прагнення не тільки підвищувати свій інтелектуальний рівень, але і навчатися взагалі. З огляду на це, вивчення мотиваційних переваг у навчанні, аналіз цілей та потреб учнів, виявлення мотивуючих та демотивуючих чинників, а також пошук найбільш дієвих методів мотиваційного впливу на зазначену категорію осіб є вельми актуальним завданням в умовах сучасної освіти.

Для підлітка типовою є інтелектуальна активність, яка детермінована і віковою пізнавальною допитливістю, і прагненням індивіда самовдосконалюватися, розвивати свої здібності. Реалізація цього завдання можлива у процесі навчання. Тому успіх у навчанні для підлітка набуває особливої вагомості та значення. У підлітка

змінюється і відношення до самого процесу навчання, процес здобуття знань набуває все більшої самостійності. Вершиною самостійності у навчанні є вміння підлітка не тільки засвоювати навчальну інформацію без допомоги дорослих, але і самим формувати власну мету щодо навчання. Саме такий рівень самостійності детермінує розвиток та формування особистості.

Таким чином, можна вважати, що головним критерієм успіху підлітків є результати навчання. Багато науковців вважають шкільну успішність наслідком психологічних особливостей пізнавального і соціального розвитку. Маркером шкільної успішності є оцінка педагога, яка відображає і не тільки знання та практичні навички, але і уміння та здатності індивіда щодо навчання. Окрім цього, важливими факторами навчальної успішності підлітка є його: рівень виконання навчальної діяльності; загальний розвиток; емоційна зрілість; рівень вольових якостей.

Науковці, визначаючи успішність дитини у навчанні, в основному звертали увагу на її інтелектуальний рівень. Сучасні дослідження примушують включати до вивчення даної проблеми і психологічну складову, а саме – вплив мотиваційного чинника на інтелектуальний розвиток. Висока позитивна мотивація може заповнювати нестачу спеціальних здібностей або недостатній запас знань, умінь і навичок, граючи роль компенсаторного чинника. Отже, дослідження психологічних особливостей мотивації навчання сьогодні набувають важливого наукового значення.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. У сучасній психологічній науці сформувалися різні підходи до розуміння вагомості мотивації для підлітка. Психологи підкреслюють, що протягом підліткового віку мотиваційна сфера ускладнюється, стає більш незалежною. Учень може заслужити авторитет за допомогою успіху у конкретній навчальній дисципліні [1]. Потрібно підкреслити, що саме на цьому віковому етапі відбувається формування світогляду, який надалі стає основним мотивом і регулятором поведінки. Підлітковий етап характеризується активним пізнанням навколишнього середовища, міжособистісних відносин. Однак, світогляд індивіда, його уява про реальний світ та стосунки між людьми є не стійким і цілісним, і може кардинально змінюватися внаслідок власних невдач, різних деструктивних психологічних чинників. За такої умови особливо важливими є допомога, співучасть дорослих, передусім учителя [1].

Психологи доводять, що у розвитку мотиваційної сфери підлітка мають місце два протилежних напрями: індивідуалізація всіх сферах життя; підпорядкування інтересам групи [4].

Дослідження підтверджують, що характерним для мотивації підлітка є його активність у самопізнанні [2]. Саме пізнання своєї особистості надалі стає головним регулятором поведінки дитини.

Важливим для підлітка є розумова активність, критерієм якої є успішність у навчанні. Саме відчуття успішності у навчанні детермінує навчальну мотивацію. Оцінка вчителя при цьому відіграє важливу роль, адже вона підтверджує наявність здібностей учня. Співпадіння оцінки та самооцінки є основою емоційного благополуччя підлітка [5]. Отже, у підлітковому віці учень робить значний поступ у усвідомлення своєї особистості. Самопізнання є складним і суперечливим, самооцінка та рівень домагань є нестійкими, і як наслідок, ще не сформований цілісний Я-образ [3].

Теоретичною основою дослідження стали соціологічні та психологічні положення про особистість як суб'єкт життєдіяльності (Н. І. Анциферова, І. Д. Бех, В. О. Білоусова, П. М. Якобсон);

закономірності розвитку підлітків та роль навчальної діяльності у ньому (Л. І. Божович, Д. Б. Ельконін, І. С. Кон, Г. С. Костюк, В. В. Крутецький, А. В. Мудрик, В. М. М'ясищев, А. В. Петровський, К. К. Платонов, С. Л. Рубінштейн, Р. Бернс, Я. О. Гошовський, Р. М. Грановська) та інші. Про те, що стосується досліджень мотивації підлітка у навчальній діяльності, залишилося поза увагою багато питань. Таким чином, очевидно є актуальність дослідження.

Мета статті: виокремити психологічні особливості навчальної мотивації підлітків. Відповідно до мети сформувано завдання: теоретично вивчити особливості навчальної мотивації підлітки; провести емпіричне дослідження психологічних особливостей навчальної мотивації підлітків; порівняти результати діагностування з успішністю підлітків у навчанні.

Результати дослідження. У сучасній школі існує багато труднощів, пов'язаних з навчальною успішністю підлітків, серед яких найважливішою виступає проблема навчальної мотивації. При доборі методик для діагностики мотиваційної сфери ми враховували: вікові особливості тих, кого досліджували; особливості навчального середовища; принцип наступності в діагностичному підході.

Дослідження проводилася на базі загальноосвітньої школи міста Мукачева. У дослідженні взяли участь учні 7 та 9 класів в кількості 55 осіб. Для діагностики мотиваційної сфери підлітків нами було використано наступні методики: мотивація успіху та уникнення невдачі (А. О. Реана); оцінка рівня домагань-структура мотивації (В. К. Гербачевський). Результати діагностування порівнювалися з успішністю учнів, тобто з оцінками вчителів.

Вважаємо важливим у формуванні системи мотивації до навчання є мотив досягнення успіху. Відповіді на ці запитання дає методика Реана. Отримані результати дослідження представлено в таблиці (див табл. 1).

Таб. 1

Результати дослідження за методикою «Діагностика мотивації успіху та уникнення невдачі А. А. Реана» (у %)

Шкали	Показники (%)	
	Учні 7 класу	Учні 9 класу
Мотивація успіху	56	43,4
Полос не виражений	28	26,6
Уникнення невдач	16	30

Щодо результатів отриманих на вибірці 7 класу. Констатовано домінування мотиву «досягнення успіху» у 56% опитуваних, у 28% досліджуваних «полос не виражений» та у 16% спостерігаємо мотив «уникнення невдачі». Отже, більшість підлітків (56%) прагнуть до вирішення важких завдань, до максимальної самостійності, до відповідності високим стандартам, до суперництва з іншими і підвищення самоповаги за допомогою реалізації свого потенціалу. Отримані результати порівняно з показниками успішності у навчанні. Показники успішності учнів 7 класу є досить високими (82% якість навчання), що, на нашу думку, детерміновано домінуванням саме мотиву досягнення успіху. Мотивація досягнення успіху відноситься до позитивної мотивації. При такій мотивації учень, починаючи справу, хоче досягти позитивного результату в ній.

Щодо результатів отриманих на вибірці 9 класу, тобто на вибірці випускників. Констатовано наявність тенденції до зниження показників «мотивація успіху» (43,4%). Серед досліджуваних простежується значна кількість, які характеризуються мотивацією уникнення невдачі (30%). Мотивація на невдачу відноситься до негативної мотивації. При даному типі мотивації активність учнів пов'язана з потребою уникнути: осудження, покарання, невдачі. Взагалі, в основі цієї мотивації лежить ідея уникнення і ідея негативних очікувань. Починаючи справу, учень вже заздалегідь боїться можливої невдачі, яка може спіткати його на шляху вирішення того чи іншого завдання. Учні мотивовані на невдачу, зазвичай відрізняються підвищеною тривожністю, низькою впевненістю у своїх силах. Намагаються уникати відповідальних

завдань, а при необхідності вирішення надміру відповідальні завдань можуть впадати в стан, близький до панічного. Отримані результати порівняно з успішністю учнів у навчанні (якість навчання у досліджуваному класі складає (61%). Причому солід відмітити, що серед більшості опитуваних, які характеризуються мотивацією на невдачу спостерігаються відповідні результати низького та середнього рівнів якості знань.

Таким чином, аналізуючи отримані результати дослідження учнів 7-9 класів щодо їх мотиваційної спрямованості, можемо виділити наступні тенденції:

– мотив «уникнення невдачі» виражений у випускників (30%) , що на 14% більше, ніж в учнів 7 класу. Це негативна тенденція, негативне мотиваційне спрямування вплинуло і на поточну навчальну успішність учнів, і можливо вплине на їх самореалізацію на наступних етапах навчального або ж профільного навчання;

– спостерігається тенденція до зниження показників мотиву «досягнення успіху», зокрема в учнів 7 класу 56% досліджуваних керуються даним мотивом, а в 9 класі – лише 43% досліджуваних. Дана тенденція також впливає на навчальну успішність учнів;

– констатовано досить високі показники «полоса невираженості», зокрема, в учнів 7 класу – 28%, учнів 9 класу - 27%. Тобто значна кількість учнів не має чітко сформованих прагнень щодо самореалізації, що є негативним явищем, зокрема для випускників середньої ланки.

Мотиви поведінки пов'язані з рівнем домагань особистості.

Для дослідження рівня домагань використано методіку Гербачевського. Результати представлено у таблиці 2.

Щодо результатів отриманих на вибірці 7 класу. У досліджуваних спостерігається домінування такого компоненту як прогнози оцінок діяльності суб'єкта – $X_{сер} = 13,20$ ($X_{норм} = 12,75$). Вираженість цього компоненту дає змогу прогнозувати майбутню діяльність, співставляти можливі затратені зусилля з очікуваними результатами, і має позитивний вплив на рівень навчальної успішності учнів 7 класу. Водночас спостерігається тенденція до

низьких показників таких компонентів як: ядро мотиваційної структури особистості значення якого $X_{сер} = 13,90$, ($X_{норм} = 14,81$), досягнення достатньо важких цілей – $X_{сер} = 11,24$ ($X_{норм} = 11,73$) та компонент фактор причини діяльності (атрибути) – $X_{сер} = 11,75$ ($X_{норм} = 13,19$). Порівняння отриманих даних з результатами успішності у навчанні підтверджує, що невираженість цих компонентів формує тенденцію до зниження навчальної діяльності та спаду рівня успішності учнів.

Таб. 2

Середні значення показників мотиваційної структури досліджуваних за методикою Гербачевського

Компоненти мотиваційної структури	7 клас		Середнє значення	9 клас		Середнє значення	Базові компоненти мотиваційної структури
	Середнє значення	Стандартне відхилення		Середнє значення	Стандартне відхилення		
Внутрішній мотив	13,00	4,87	13,90	15,03	2,91	15,27	Ядро мотиваційної структури особистості
Пізнавальний мотив	16,40	4,94		15,26	3,01		
Мотив уникнення	14,00	5,00		14,86	2,23		
Змагальний мотив	13,00	3,59		13,23	2,28		
Мотив зміни діяльності	11,40	3,32		16,86	1,52		
Мотив самоповаги	15,60	6,50		16,40	2,26		
Значущість результатів	9,80	4,49	11,24	12,50	2,16	12,78	Досягнення достатньо важких цілей
Складність завдання	8,40	1,22		9,80	2,09		
Вольове зусилля	12,60	3,57		15,46	2,50		
Оцінка рівня досягнутих результатів	8,80	3,37		9,83	2,42		
Оцінка свого потенціалу	16,60	3,13		16,33	1,93		
Намічений рівень мобілізації зусиль	15,60	4,31	13,20	16,03	1,54	13,43	Прогнози оцінок діяльності суб'єкта
Очікуваний рівень результатів	10,80	2,08		10,83	1,70		
Закономірність результатів	11,20	3,55	11,60	16,03	1,71	15,76	Фактор причини діяльності (атрибути)
Ініціативність	12,00	2,32		15,50	1,87		

У структурі «ядро мотиваційної структури особистості» доцільно виділити переважання «пізнавального мотиву» - $X_{сер} = 16,40$ ($X_{норм} = 16,80$). Вибір такого мотиву характеризує інтерес учнів до результатів своєї поведінки. Мотиви пізнання: проявляються у детермінації пізнавальних потреб і детермінують емоційне задоволення від самого процесу отримання результатів. Пізнавальна діяльність учнів 7 класу є провідною сферою їх поведінки. Високий показник вираженості даного мотиву прослідковується і в результатах навчання, оскільки показники якості знань учнів перебувають на високому рівні. Про те, можемо стверджувати, що в цьому компоненті має досить низький показник «мотив самоповаги» - $X_{сер} = 15,60$ ($X_{норм} = 17,95$). Зазначимо, що чим нижчий рівень самоповаги учня, тим вірогідніше він страждає від самотності й тому імовірно не виявляє комунікативних якостей.

У компоненті досягнення достатньо важких цілей домінує мотив «оцінка свого потенціалу» - $X_{сер} = 16,60$ ($X_{норм} = 15,20$). Вибір учнями цього компоненту характеризує їх бажання мати багате духовне життя і успішно взаємодіяти з іншими, бути продуктивним у навчанні, успішно зростати та розвиватися. Найменш вираженим у цьому компоненті є показники «значущість результатів» - $X_{сер} = 9,80$ ($X_{норм} = 11,20$). Це свідчить, що підлітки не вміють прогнозувати власні можливості у співставленні з досягненням значимих для них результатів.

У компоненті прогнози оцінок діяльності суб'єкта домінує мотив «очікуваний рівень результатів» - $X_{сер} = 10,80$ ($X_{норм} = 8,6$).

Показники мотиву «намічений рівень мобілізації зусиль» мають нижчі вираження – $X_{сер} = 15,60$ ($X_{норм} = 16,5$). Це доводить про неформованість в учнів навичок планування та організації власної діяльності, систематизування навчання, що може позначитися на якості навчання досліджуваних.

Результати отримані на вибірці випускників дозволяють виокремити домінування всіх компонентів мотиваційної структури: фактор «причини діяльності (атрибути)» ($X_{сер} = 15,76$), «ядро мотиваційної структури особистості» ($X_{сер} = 15,27$), «прогнози оцінок діяльності суб'єкта» ($X_{сер} = 13,43$) та «досягнення достатньо важких цілей» ($X_{сер} = 12,78$). Такий результат імовірно може позитивно впливати на активізацію подальшої навчальної діяльності учнів.

Грунтовніший аналіз результатів констатує, що у компоненті «ядро мотиваційної структури» переважає мотив «зміни діяльності» $X_{сер} = 16,86$ при ($X_{норм} = 11,17$). Зумовлено це тим, що випускники готуються до профільного навчання та вибирають вузче коло навчальних предметів. Вибір цього мотиву розкриває тенденцію до завершення шкільного навчання учнів, та переходу на інший рівень здобуття освіти (професійний). Пізнавальний мотив має невелике відхилення від норми $X_{сер} = 15,26$ ($X_{норм} = 16,80$), що викликає занепокоєння. Порівняння з навчальними оцінками стверджує, що низькі показники пізнавальної мотивації негативно впливають на успішність підлітків у навчанні. У компоненті «досягнення достатньо важких цілей» діагностовано домінування

мотиву «вольове зусилля» $X_{сер} = 15,46$ ($X_{норм} = 13,94$). Це доводить, що дев'ятикласники в ході практичної діяльності мають справу з наявними перешкодами у власній освітній діяльності та усвідомлюють цінність власних вольових зусиль при виконанні конкретних завдань поставлених педагогами перед ними. Тенденція до низьких показників не спостерігається. У компоненті «прогнози оцінок діяльності суб'єкта» можемо спостерігати, що отриманий показник мотиву «очікуваний рівень результатів» $X_{сер} = 10,83$ ($X_{норм} = 8,6$) значно вище від норми. Вважаємо, що даний результат детермінований рівнем домагань і має позитивний вплив на навчальну діяльність підлітків. У компоненті «фактор причини діяльності (атрибути)» діагностовано домінування мотиву «закономірність результатів» $X_{сер} = 16,03$ ($X_{норм} = 11,8$), що свідчить про наявність потреби у навчанні.

Отже, на основі отриманих результатів за методикою «Оцінка рівня домагань В. Гербачевського» можемо виокремити наступні тенденції.

Підлітки 7 класу демонструють чітко домінування компоненту «прогнози оцінок діяльності суб'єкта» $X_{сер} = 13,90$ та низькі показники не вираженості інших компонентів. Протилежними є результати дослідження у випускників: прослідковується тенденція до значно вищих показників за всіма компонентами мотиваційної структури. Вважаємо це є позитивним фактом.

Учні 7 класу демонструють домінування в «ядрі мотиваційної структури» пізнавального мотиву $X_{сер} = 15,27$, у випускників цей мотив є не достатньо вираженим. Вважаємо це є негативним фактом тенденція, оскільки даний компонент є визначальними при виконанні будь-якої діяльності і безпосередньо впливає на спішність у навчанні.

У підлітків (7-го класу) діагностовано домінування мотиву «оцінка свого потенціалу» $X_{сер} = 16,00$ у компоненті «досягнення достатньо важких цілей» Даний факт впливає позитивно показники навчальної діяльності. Про те, викликає занепокоєння наявність достатньо низьких показників $X_{сер} = 9,8$ мотиву «значущість результатів». Випускники характеризуються домінуванням мотиву «вольове зусилля» $X_{сер} = 15,46$ у цьому компоненті. Це доводить, що учнів випускового класу усвідомлюють цінність своїх вольових зусиль, які вони докладають у ході навчальної діяльності.

Досліджуванам притаманна позитивна тенденція показників мотиву «очікуваний рівень результатів» $X_{сер} = 15,60$ у компоненті «прогнози діяльності суб'єкта». Даний факт доводить про сформовані навички планування своєї навчальної діяльності, що імовірно позитивно впливає на успішність у навчанні; семикласники демонструють переважання показників мотиву «ініціативності» $X_{сер} = 12,00$ у компоненті «фактори причини діяльності», що підтверджує їх зацікавленість у новому, прагнення до навчання та інтерес до шкільних предметів. Випускники демонструють переважання мотиву «закономірність результатів» $X_{сер} = 16,03$, що свідчить про формування в учнів процесу професійного самовизначення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Саме у мотиваційній сфері підлітків проявляються інтелектуальна та навчальна активність особистості. Критерієм інтелектуальної активності підлітка є успішність у навчанні. Навчальна мотивація детермінує успіх у здобутті знань. Оцінка вчителя при цьому відіграє важливу роль, адже вона підтверджує наявність навчальних здібностей учня. У сучасній школі існує багато труднощів, пов'язаних з навчальною успішністю підлітків, серед яких найважливішою виступає проблема навчальної мотивації.

Проведено емпіричне дослідження психологічних особливостей мотивації навчання підлітків. Аналізуючи отримані результати дослідження учнів 7-9 класів щодо їх мотиваційної спрямованості, можемо виділити наступні тенденції:

– мотив «уникнення невдачі» виражений у випускників (30%) , що на 14% більше, ніж в учнів 7 класу. Це негативна тенденція, негативне мотиваційне спрямування вплинуло і на поточну навчальну успішність учнів, і можливо вплине на їх самореалізацію на наступних етапах навчального або ж профільного навчання;

– підлітки 7 класу демонструють: чітко домінування компоненту «прогнози оцінок діяльності суб'єкта», пізнавального мотиву в «ядрі мотиваційної структури», «оцінка свого потенціалу»; низькі показники мотиву «значущість результатів».

– спостерігається тенденція до зниження показників мотиву «досягнення успіху», зокрема в учнів 7 класу 56% досліджуваних керуються даним мотивом, а в 9 класі – лише 43% досліджуваних. Дана тенденція також впливає на навчальну успішність учнів;

– констатовано досить високі показники «полоса не вираженості», зокрема, в учнів 7 класу – 28%, учнів 9 класу – 27%. Тобто значна кількість учнів не має чітко сформованих прагнень щодо самореалізації, що є негативним явищем, зокрема для випускників середньої ланки.

– випускники характеризуються: домінуванням мотиву «вольове зусилля», мотиву «закономірність результатів»;

– викликає занепокоєння те, що у випускників пізнавальний мотив є не достатньо вираженим. Вважаємо це є негативним фактом тенденція, оскільки даний компонент є визначальними при виконанні будь-якої діяльності і безпосередньо впливає на спішність у навчанні.

Результати діагностування порівнювалися з успішністю учнів, тобто з оцінками вчителів. Виявлена пряма залежність навчальної мотивації та успішності у навчанні. Наприклад, мотивація досягнення успіху детермінує високі показники якості навчання (мотивацією на невдачу детермінує відповідно результати низького та середнього рівнів якості знань).

На основі отриманих результатів бачимо необхідність у розвитку мотиваційної сфери підлітків, з метою покращення їх навчальної успішності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у підборі системи тренінгових вправ спрямованих на розвиток внутрішньої та пізнавальної мотивації підлітків.

Список використаних джерел

1. Кутіщенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум : Rekom. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ / В. П. Кутіщенко, С. О. Ставицька. – К : Каравела, 2009. – 448 с.
2. Максименко С. Загальна психологія : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, В. О. Солов'єнко ; За ред. Максименка С.Д. – К. : Форум, 2000. – 543 с.
3. Максимова Н. Ю. Основи психології девіантної поведінки: підручник / Н. Ю. Максимова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 439с.
4. Савчин М. В. Вікова психологія : навчальний посібник / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К : Академвидав, 2005, 2009. – 360 с. – (Альма-матер).
5. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія : Рекомендовано МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. – Вид. 2-е, доповнене. – К : Каравела, 2007. – 400 с.

References

1. Kutishenko V. P. Psyholohiia rozvytku ta vikova psyholohiia: Praktykum : Rekom. MONU yak navch. posibnyk dlia stud. VNZ / V. P. Kutishenko, S. O. Stavitska. – K : Karavela, 2009. – 448 s.
2. Maksymenko S. Zahalna psyholohiia : Pidruchnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv / S. D. Maksymenko, V. O. Zaichuk,

V. V. Klymenko, V. O. Soloviienko ; Za red. Maksymenka S.D. – K. : Forum, 2000. – 543 s.

3. Maksymova N. Yu. Osnovy psykhologii deviantnoi povedinky: pidruchnyk / N. Yu. Maksymova. – K. : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet», 2008. – 439s.

4. Savchyn M. V. Vikova psykhologhiia : navchalnyi posibnyk / M. V. Savchyn, L. P. Vasylenko. – K. : Akademydav, 2005, 2009. – 360 s. – (Alma-mater).

5. Skrypchenko O. V. Vikova ta pedahohichna psykhologhiia : Rekomendovano MONU yak navch. posibnyk dlia stud. VNZ / O. V. Skrypchenko, L. V. Dolynska, Z. V. Ohorodniichuk. – Vyd. 2-e, dopovnene. – K. : Karavela, 2007. – 400 s.

Успех в учебной деятельности подростка связан не только с пониманием им значимости воспринятых знаний, но и от его заинтересованности и мотивированности в их получении. Изучение мотивационных предпочтений в обучении, анализ целей и потребностей учащихся, выявление мотивирующих и демотивирующих факторов, а также поиск наиболее действенных методов мотивационного воздействия на указанную категорию лиц является весьма актуальной задачей в условиях современного образования. Проведено эмпирическое исследование психологических особенностей мотивации обучения подростков. Анализ полученных результатов позволил выделить основные психологические особенности учебной мотивации. Результаты диагностирования сравнивались с успеваемостью учащихся, т.е. оценкам учителей. Выявлена прямая зависимость учебной мотивации и успеваемости в учебе. Исследование подтвердило необходимость развития мотивационной сферы подростков с целью улучшения их учебной успеваемости.

Ключевые слова: мотив, мотивация, учебный мотив, учебная деятельность, успешность в учебной деятельности, подросток.

Adolescence is important in becoming an individual. It is characterized by contradictions and conflict situations. This leads to the fact that modern adolescents often have difficulties in the process of learning. Success in learning is related not only to the teenager's understanding of the importance of perceived knowledge, but also to his interest and motivation to acquire it. The study of educational motivation, which is the basis of their personal formation and development, gains special importance for the optimization of adolescent learning. One, as practice shows, the modern educational process does not contribute to the emergence in children of the desire not only to improve their intellectual level, but also to learn in general. Taking into account this point, studying of motivational benefits in learning, analyzing students' goals and needs, identifying of motivating and demotivating factors, as well as finding the most effective methods of motivating influence on a given category of people, is a very urgent task in the context of modern education. An empirical study of psychological features of adolescent learning motivation has been conducted. The analysis of the obtained results made it possible to distinguish the main psychological features of adolescents' educational motivation. The following provisions are tendentious for the graduates namely: the motive for "avoiding failure" is clearly expressed; the cognitive motive is not sufficiently expressed; clear indicators of the motive of "volitional effort", of the motive of "regularity of results". Students of the 7th grade demonstrate: a clear dominance of the motive for "success", a component of "predictions of subject activity assessment", a cognitive motive in the "core of the motivational structure", "assessment of one's potential"; low indicators of the motive "significance of results". Diagnosis results were compared with students' success, that is, teacher ratings. The direct dependence of educational motivation and learning success is revealed. Based on the obtained results, we see the need to develop the motivational sphere of adolescents in order to improve their educational success. The prospect of further research is seen in the selection of training exercises aimed at developing the internal and cognitive motivation of adolescents.

Key words: motive, motivation, educational motive, educational activity, success in educational activity, teenager.